

3-1-1979

คุณธรรมนิยมในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ

เสถียร มีทรัพย์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

มีทรัพย์, เสถียร (1979) "คุณธรรมนิยมในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ," *Journal of Education Studies*: Vol. 9: Iss. 2, Article 5.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.9.2.4

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol9/iss2/5>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

คุณธรรมนิยมในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ

เสนีย์ มีทรัพย์*

บทความนี้เป็นข้อเขียนของ อาจารย์เสนีย์ มีทรัพย์ ซึ่งรวบรวมและเรียบเรียงทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ อาจารย์เสนีย์ได้มีโอกาสสัมภาษณ์ท่าน เพื่อที่จะค้นคว้าทำวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต — บ.ก.

ครูคือใคร ครูเป็นภาษาบาลีและสันสกฤต แปลตามตัวว่าหนัก คือหนักอยู่บนศีรษะของคนทุกคนในโลก เพราะครูเป็นมัคคุเทศก์ทางวิญญาณ หรือเป็นผู้นำทางวิญญาณ (Spiritual Guide) หมายถึงผู้ที่ยกสถานะทางวิญญาณของคนให้สูงขึ้น เติมวิญญาณของมนุษย์ถูกบีบคั้นอยู่ ครูเป็นผู้เปิดประตูวิญญาณให้เกิดแสงสว่าง คือให้คนสามารถเอาชนะกิเลสหรือรอดพ้นจากความทุกข์ และจุดมุ่งหมายขั้นสุดท้ายของครูคือมุ่งที่จะทำให้โลกมีสันติภาพ

จากความหมายนี้จึงสรุปได้ว่าครูเป็นปวงชนียบุคคลของโลกอย่างแท้จริง คือเป็นบุคคลที่โลกต้องการบูชา ทั้งนี้เพราะครูเป็นผู้ยกสถานะทางวิญญาณของคนให้สูงขึ้นดังกล่าวมาแล้ว

ลักษณะโดยทั่วไปของครูมี 3 ประเภท คือ

1. ครูสอนหนังสือ หมายถึงครูผู้สอนหนังสือ ให้คนรู้หนังสือให้สามารถอ่านออกเขียนได้ นำไปศึกษาเพิ่มเติม เป็นผู้เปิดหูเปิดตาให้คนรอดพ้นจากความมืด

2. ครูสอนอาชีพ เป็นผู้สอนให้คนมีอาชีพทำตามความถนัดและความสามารถของตนเองเพื่อให้รอดพ้นจากความทุกข์ยากและความอดอยาก มนุษย์ทุกคนต้องการปัจจัยสี่ในการดำรงชีพคืออาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค การที่จะให้ได้สิ่งเหล่านี้ทุกคนต้องทำงานต้องมีอาชีพทำ และอาชีพนั้นก็เรียนรู้มาจากครูนั่นเอง แต่ครูในที่นี้มีได้หมายถึงครูในโรงเรียนเสมอไป ทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้คนเกิดการเรียนรู้ได้ถือว่าเป็นครู

3. ครูผู้นำทางจิตใจหรือวิญญาณ ครูประเภทนี้สอนให้คนมีความถูกต้องทางจิตใจ กล่าวคือสอนให้มีความสามารถเอาชนะกิเลสหรือความทุกข์ได้ การสอนของครูประเภทนี้เป็นไปตามความประสงค์ของพระพุทธเจ้า คือสอนตามความเป็นจริง สอนในสิ่งที่จริงที่เกิดขึ้นใน

* อาจารย์ภาควิชาอนบาลศึกษา วิทยาลัยครูสงขลา

ชีวิต สอนเพื่อให้มนุษย์ไปสู่จุดหมายทางเดียวกันคือความรอดพ้นจากความเป็นทุกข์ คุณลักษณะ เช่นนี้คือพระพุทธรเจ้าซึ่งเป็นบรมครูของเรา พระองค์มีคุณธรรม 4 ประการคือ

3.1 พระวิสุทธิคุณ คือความบริสุทธิ์ที่มีอยู่ในจิตใจ ปราศจากกิเลส ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ ไม่อาฆาตพยาบาท ให้อภัยและมีเมตตาต่อศิษย์ทุกคน

3.2 พระปัญญาคุณ มีปัญญาเป็นแสงสว่างที่สามารถแก้ปัญหาของตัวเอง และแก้ปัญหาให้แก่ศิษย์ โดยการแนะนำให้หาทางเอาชนะความทุกข์และกิเลสอันเป็นเครื่องเศร้าหมองของจิตใจ

3.3 พระกรุณาคุณ พระองค์มีเมตตากรุณาต่อมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด ทรงห่วงใยในความเป็นทุกข์ของมวลมนุษย์ ทรงพยายามหาทางให้มนุษย์รอดพ้นจากความทุกข์ ทรงแนะนำสั่งสอนโดยไม่ปิดบังอำพราง พระองค์ทรงถ่ายทอดศิลปวิทยาให้กับทุกคนตามความสามารถและระดับสติปัญญาของแต่ละคน

3.4 ขันติ คือการยอมสละความสุขส่วนตัว เพื่อให้มนุษย์ได้รับความสุข พระองค์ทรงอดทนต่อความเหน็ดเหนื่อยทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อไปสู่จุดหมายที่ถูกต้อง คือความมีสันติภาพในโลก

คุณธรรมทั้ง 4 ประการที่กล่าวมานี้เป็นคุณลักษณะของพระพุทธรเจ้าซึ่งเป็นบรมครูโดยแท้จริง ส่วนครูในยุคปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่แล้วจะพบอยู่ 2 ประเภทแรก คือ ครูสอนหนังสือกับครูสอนอาชีพ ดังนั้นครูใน 2 ประเภทนี้จะเป็นครูที่สมบูรณ์ตามอุดมคติไม่ได้ การที่ทำให้คนรู้หนังสือหรือมีอาชีพทำนั้นยังไม่สามารถทำให้โลกมีสันติภาพได้ แม้ว่าในปัจจุบันในหลักสูตรจะบรรจุเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับจริยศึกษาและพลศึกษาไปแล้วก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นว่ายังไม่เพียงพอที่จะทำให้โลกมีสันติสุขได้ ต้องไปให้ไกลกว่านั้นอีก กล่าวคือ จริยศึกษาในโรงเรียนปัจจุบันนี้เป็นเพียงการฝึกมรรยาทเพื่อประกอบอาชีพเท่านั้น ถ้าจะให้ถูกต้องแล้วต้องให้จริยศึกษาเป็นแกนนำวิชาอื่นใดทั้งหมด เพราะการดำรงชีพของมนุษย์นั้นจะต้องมีจริยธรรมเป็นแกนนำ เมื่อคนมีจริยธรรมแล้วทุกสิ่งทุกอย่างจะตามมาเอง เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจึงเห็นว่าครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคน คือ จะต้องเป็นผู้สอนหนังสือ สอนอาชีพ และเป็นผู้นำทางจิตใจหรือวิญญาณ คุณลักษณะของครูเช่นนี้อาจเรียกว่า “ครูมรรคา” หรือที่

ศาสตราจารย์อ่ำไพ สุจริตกุล คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ชื่อว่า “คุณธรรม-นิยม” ซึ่งหมายถึงคุณธรรมที่ครูพึงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ประกอบด้วยลักษณะด้านต่างๆ ที่ประกอบอยู่ในตัวของครูดังต่อไปนี้

1. อุทิศตนของครู (Teacher's Will หรือ Aim หรือ View) คือความตั้งใจในสิ่งที่ปฏิบัติที่ครูพึงยึดถือ

2. วิญญาณครู (Teacher's Spirit) ลักษณะอันเป็นแก่นแท้ในสภาวะของความเป็นครู

3. คุณธรรมของครู (Teacher's Qualification) คุณสมบัติหรือความสามารถที่มีอยู่ภายในตัวครู

4. จริยธรรมของครู (Teacher's Function) คือการแสดงออกในสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติอันเป็นหน้าที่ที่ครูควรพึงกระทำ

สำหรับรายละเอียดของคุณธรรมนิยมในแต่ละด้านนั้น ข้าพเจ้า* ได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งต่างๆ ตลอดจนได้รับความกรุณาจากท่านผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส ตลอดจนได้รับความกรุณาจากท่านศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์** ช่วยปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว ได้รายละเอียดของคุณธรรมนิยมในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1 ด้านอุทิศตนของครู (Teacher's Will)

1. ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์
2. รักและศรัทธาในอาชีพครู
3. ยินดีทำงานโดยไม่คำนึงถึงความยากลำบาก แม้จะอยู่แห่งใดก็ตาม
4. ตั้งใจทำงานอย่างหนักเพื่อความเจริญก้าวหน้าของนักเรียน
5. เป็นสมาชิกและร่วมทำงานในสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
6. ดำรงตนให้เหมาะสมกับสภาพของอาชีพครู ไม่หุนหันพุ่มเฟิย
7. ชำรงไว้ซึ่งชื่อเสียงและเกียรติคุณแห่งอาชีพครู
8. ปรับปรุงแก้ไขตนเองอยู่เสมอ
9. ใฝ่หาความรู้ใส่ตนเองอยู่เสมอ
10. ตั้งใจทำงานเพื่อพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

* หมายถึงผู้เขียน — บก.

** หัวหน้าภาควิชา ประถมศึกษา คณะครุศาสตร์

11. เชื่อมมั่นว่าครูคือปูชนียบุคคล
12. อุทิศตนให้แก่การศึกษาด้วยความเต็มใจโดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทน

หมวดที่ 2 วิญญาณครู (Teacher's Spirit)

1. อุดหนุน ออกถนอม ต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน
2. อบรมนักเรียนให้เป็นพลเมืองดีของสังคม
3. หาทางขจัดปัญหาของนักเรียนให้หมดไป
4. รักและหวังดีต่อนักเรียนเสมือนบุตรธิดาของตน
5. เป็นมิตรกับนักเรียน
6. ให้กำลังใจนักเรียนทั้งด้านการเรียนและความประพฤติ
7. ให้เกียรติแก่นักเรียนโดยไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะครอบครัว เพศ และวัย
8. สนใจและร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ
9. กระตือรือร้นในการอบรมสั่งสอนและทำงานในหน้าที่
10. รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและนำมาพิจารณาไตร่ตรอง
11. พยายามหาทางแก้ปมด้อยของนักเรียน
12. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอ
13. แสดงความชื่นชมยินดีต่อความก้าวหน้าของนักเรียน
14. สนใจและติดตามความเป็นอยู่ของนักเรียนอยู่เสมอ
15. เอาใจใส่ต่อการเรียนของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ
16. เอาใจใส่ด้านความประพฤติและแนะแนวการเรียนให้นักเรียน
17. เอาใจใส่ต่อความป่วยไข้ของนักเรียน
18. ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากและความเหนื่อยยากในงาน
19. ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลน
20. ยินดีสอนพิเศษให้นักเรียนโดยไม่หวังผลตอบแทน
21. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินผลการสอนของครู
22. ร่วมมือกับผู้ปกครองในการอบรมสั่งสอนนักเรียนอย่างใกล้ชิด
23. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

24. ให้กำลังใจและปลุกปลอบใจนักเรียนอยู่เสมอ
25. หมั่นสำรวจตนเองและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ
26. ภูมิใจและรับผิดชอบต่ออาชีพของตน
27. ขยันหมั่นเพียรในการสอนและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
28. ยึดมั่นในกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
29. พยายามใช้ความเพียรทุกอย่างเพื่อให้หน้าที่ของครูประสบผลสำเร็จ
30. เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน
31. รู้จริงและตั้งใจสอนจนเป็นแบบอย่างที่ดีได้

หมวดที่ 3 คุณธรรมของครู (Teacher's Qualification)

1. มีความรู้เพียงพอและถูกต้องในระดับที่สอน
2. รับฟังและเคารพเหตุผลของผู้อื่น
3. พิจารณาคุณค่าของนักเรียนแต่ละคนด้วยเหตุผล
4. ตัดสินหรือลงโทษนักเรียนอย่างมีเหตุผล
5. ยืดหยุ่นต่อปัญหาต่าง ๆ และหาทางแก้ไขด้วยสันติวิธี
6. มีความกตริเริ่ม
7. นำวิธีการใหม่ๆ มาใช้ปรับปรุงการทำงานของตน
8. มีความยุติธรรมไม่ลำเอียง
9. มีอารมณ์มั่นคงและสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ตลอดเวลา
10. ไม่คิดแสวงหาผลประโยชน์ทางวัตถุเกินความจำเป็น
11. ซื่อสัตย์สุจริตและจริงใจ
12. ภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง
13. ให้เกียรติแก่เพื่อนร่วมอาชีพและบุคคลทั่วไป
14. ไม่คู้หมิ่นศาสนาอื่น
15. มีความกรุณาและสนใจเด็กเป็นรายบุคคล
16. รักษาความลับของนักเรียน
17. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือนักเรียนตามสมควร

18. เสียสละเพื่อประโยชน์ของสังคม
19. ไม่อาฆาตพยาบาทนักเรียน
20. ให้ความไว้วางใจแก่ผู้ร่วมงาน

หมวดที่ 4 จริยธรรมของครู (Teacher's Function)

1. ประพฤติตนดีสม่ำเสมอ
2. ดำรงชีวิตและปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชน
3. ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมในด้านศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัย
4. นำนักเรียนให้พ้นจากทางเสื่อม
5. ไม่ทำโทษนักเรียนจนเกินกว่าเหตุ
6. เป็นคนตรงต่อเวลา
7. สร้างความก้าวหน้าในอาชีพตามความสามารถของตน
8. เว้นการกระทำผิดเรื่องชู้สาว
9. รักษาชื่อเสียงและค่านิยมของโรงเรียนและคณะครู
10. ทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี
11. ให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนร่วมอาชีพเดียวกัน
12. รับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
13. รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง
14. มีอารมณ์ขันแต่ไม่ตลกเหลวไหล
15. แต่งกายเรียบร้อยเสมอ
16. มีระเบียบวินัย
17. มีกริยาวาจาสุภาพอ่อนโยน ยิ้มง่าย
18. แสดงกริยาวาจาสุภาพ ใช้ภาษาสุภาพและถูกต้อง
19. วางตนเหมาะสมเข้ากับชนทุกชั้น
20. ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับโอกาสและสถานที่
21. สร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีอันดีระหว่างครูและผู้บริหาร

22. แนะนำให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
23. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเมตตา กรุณา อุตุน ซื่อสัตย์ และสุภาพอ่อนโยน
24. ไม่ให้นักเรียนทำในสิ่งที่เกินความสามารถและเกินความศรัทธา
25. ปฏิบัติกับนักเรียนได้เหมาะสมกับเพศและวัย
26. ทำหน้าที่การงานด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง
27. รู้จักวิพากษ์วิจารณ์เพื่อปรับปรุงการศึกษาและการงานด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ไม่ให้ผู้อื่นเสียกำลังใจ
28. สร้างชื่อเสียงและเกียรติคุณให้แก่ตนเอง เพื่อร่วมงานและสถาบัน
29. หลีกเลียงสิ่งทีก่อให้เกิดความแตกร้างในหมู่คณะ เช่น ความริษยาและความพยายาทเคียดแค้น
30. ใช้กลวิธีสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้จริงประกอบด้วยคุณธรรมซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข